

DR N. MED. TOMASZ ZYSS, REDAKTOR NACZELNY „NEUROLINGWISTYKI PRAKTYCZNEJ” – BIEG ŻYCIA (26.05.1966–29.03.2017)

Dr n. med. Tomasz Zyss urodził się 26 maja 1966 roku w Warszawie. Zarówno matka, jak i ojciec młodego Tomasza związani byli z medycyną: pracowali w Zakładzie Patomorfologii Centralnego Szpitala Klinicznego WAM w Warszawie. Ojciec nosił zaszczytny, zarówno wówczas, jak i teraz, tytuł lekarza, natomiast matka pracowała w zakładzie jako laborantka. W 1970 roku, w wieku czterech lat, chłopiec wraz z rodzicami przeniósł się do Krakowa i z tym miastem związał się na całe życie.

Po wzorowym ukończeniu Szkoły Podstawowej nr 7 i Liceum Ogólnokształcącego nr XII nastąpił przełomowy w życiu przyszłego lekarza rok 1984, w którym zdał maturę i, zgodnie z wolą rodziców, egzamin wstępny na studia medyczne w Niemczech. Sześćoletnie studia odbył na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu w Rostocku. W roku 1987 z wynikiem bardzo dobrym obronił, wykonaną w Klinice Neurologii Uniwersytetu w Rostocku, pracę dyplomową „Stellung der Glukokortikoide in der Therapie maligner Hirntumoren” (*Rola glikokortykoidów w terapii złośliwych guzów mózgu*).

Podczas studiów obudziły się w nim zainteresowania neuropsychologią, co zaowocowało zdobyciem przez niego aż trzech nagród rektorskich. Z racji swoich osiągnięć uzyskał pozwolenie rektora na pisanie pracy doktorskiej z neuropsychologii, która powstała na piątym i szóstym roku studiów. Doktorat opracowywany w Rostockiej Klinice Neuropsychiatrii Dzieci i Młodzieży, noszący tytuł „Erfassung der Bewegungsaktivität bei normalintelligenten unruhigen Kindern mittels visuomanueller Registrierung” (*Ocena aktywności ruchowej normalnie inteligentnych dzieci z nadpobudliwością psychoruchową*

przy pomocy rejestracji wzrokowo-ręcznej), został obroniony z oceną *magna cum laude*.

Po skończeniu z wyróżnieniem studiów, mimo niezwykle interesujących propozycji naukowych i zawodowych składanych przez niemieckich przyjaciół, powrócił do Krakowa z dwoma dyplomami: lekarza medycyny i doktora nauk medycznych.

W 1994 roku zawarł związek małżeński z Joanną z domu Boroń, lekarzem medycyny, specjalistą psychiatrii dzieci i młodzieży. Był również szczęśliwym ojcem, dumnym ze swoich dwóch córek – Justyny Marii (ur. 1997) oraz Aleksandry Weroniki (ur. 1999).

Od 2 grudnia 1990 do 30 kwietnia 1991 roku pracował w II Klinice Chorób Dziecięcych Instytutu Pediatrii Akademii Medycznej w Krakowie. 1 maja 1991 roku podjął pracę w Katedrze Psychiatrii, początkowo na Akademii Medycznej, później w Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie pracował do końca. Od maja 1991 roku do września 1997 roku był zatrudniony na stanowisku asystenta, a od 1 października 1997 roku do 30 września 2006 roku na stanowisku adiunkta. Od października 2006 roku był starszym asystentem w Klinice Psychiatrii Dorosłych, Dzieci i Młodzieży Szpitala Uniwersyteckiego CMUJ w Krakowie.

19 listopada 1993 roku zdał z wyróżnieniem pierwszy stopień specjalizacji z psychiatrii, a trzy lata później – drugi z oceną bardzo dobrą.

W latach 1999–2006 dr Zyss kierował Pracownią EEG i Potencjałów Wywołanych w Klinice Neurologii Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie, natomiast w latach 2007–2012 – Pracownią EEG w Klinice Psychiatrii Dorosłych Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie. Decyzją Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Neurofizjologii Klinicznej z dnia 17 czerwca 1998 roku uzyskał certyfikat uprawniający do oceny i opisywania badań elektroencefalograficznych. W latach 1993–1997 oraz 1997–2001 pełnił funkcję prezesa Oddziału Krakowskiego Polskiego Towarzystwa Neurofizjologii Klinicznej (wcześniej Polskiego Towarzystwa Elektroencefalografii i Neurofizjologii Klinicznej). W 2001 roku został wiceprezesem Oddziału tego Towarzystwa. Od 2011 roku był członkiem zarządu Sekcji Psychiatrii Biologicznej Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego.

Decyzją Rady Programowej został we wrześniu 1998 roku wybrany na członka redakcji czasopisma „Psychiatria Polska”, a od 2010 roku należał do Rady Naukowej serii wydawniczej *Nova Logopedia*. Z kolei w 2015 roku współzałożył transdyscyplinarny rocznik „Neurolingwistyka Praktyczna”, którego był Redaktorem Naczelnym. Na łamach tego ostatniego do dziś dokonuje

się deskrypcji i interpretacji językowego funkcjonowania człowieka w odniesieniu do aktywności jego struktur mózgowych i umysłu. Ponadto recenzował i redagował prace dla następujących czasopism naukowych: „Psychoterapia”, „Wiadomości Lekarskie”, „Archives of Psychiatry and Psychotherapy”, „Journal of Technical Physics”, „Journal of Psychiatric Research”, „Current Medical Research and Opinion”, „World Journal of Biological Psychiatry”.

W latach 2000–2001 i 2005–2007 dr Tomasz Zyss był kierownikiem kursu „Postępy neurofizjologii klinicznej” organizowanego przez Medyczne Centrum Kształcenia Podyplomowego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Kierował również kursami z zakresu psychiatrycznego orzecznictwa rentowego. Od grudnia 1993 roku do kwietnia 1999 roku pracował z kolei w Domu Pomocy Społecznej w Harbutowicach koło Krakowa, gdzie kierował Działem Medyczno-Rehabilitacyjnym i Podstawowych Świadczeń Opiekuńczych.

W 1994 roku został powołany na biegłego sądowego z zakresu psychiatrii w Sądzie Okręgowym (dawniej: Wojewódzkim) w Krakowie (cztery kadencje). W latach 2009–2010 pełnił także funkcję psychiatry-lekarza konsultanta KRUS w Biłgoraju. Natomiast w latach 2004–2005 był lekarzem upoważnionym przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie – Wydział Polityki Społecznej do przeprowadzania kontroli wykonywania i dokumentowania badań lekarskich oraz wydawania orzeczeń lekarskich osobom ubiegającym się lub posiadającym licencję detektywa.

W 1993 roku dr Tomasz Zyss związał się akademicko z Uniwersytetem Pedagogicznym, czyli ówczesną Wyższą Szkołą Pedagogiczną im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Szlify dydaktyczne zdobywał w nieistniejącej już Katedrze Logopedii i Lingwistyki Edukacyjnej, w której wraz z prof. Teodozją Rittel, prof. Janem Ożdżyńskim, prof. Danutą Plutą-Wojciechowską, prof. Sławomirem Śniatkowskim, śp. dr Marią Rachwał oraz prof. Mirosławem Michałkiem tworzył ceniony w całej Polsce zespół naukowców i dydaktyków logopedii. W momencie utworzenia Zakładu Neurolingwistyki Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Pedagogicznego objął w nim stanowisko adiunkta, które piastował do ostatnich dni swego życia. Naukowo zajmował się w tej jednostce neurolingwistyką, logopedią, neuropsychologią, gerontolingwistyką, nadal rozwijając swe wcześniejsze zainteresowania psychiatrią, orzecznictwem sądowym, neurologią. Z równą pasją i zaangażowaniem wykładał nie tylko w rodzinnym Krakowie, ale też w Limanowej, Przemyślu, Wodzisławiu Śląskim, Rybniku i wielu innych miejscach. W 2007 roku prowadził również wykłady na studiach podyplomowych: orzecznictwo lekarskie i ubezpieczenia, organizowanych przez Uniwersytet Medyczny w Łodzi. Wszędzie spotykał się

z uznaniem dla swojej wiedzy i dobrocią ze strony nie tylko studentów, ale też koleżanek i kolegów wykładowców oraz przełożonych.

Dr Tomasz Zyss był nie tylko wzorem lekarza i nauczyciela akademickiego, ale przede wszystkim wyjątkowym badaczem. To, co osiągnął w pracy naukowej, jest poza zasięgiem wszystkich przeciętnych i większości wybitnych jednostek. Prowadził liczne programy badawcze o następującej tematyce: badania katamnesticzne nad rolą glikokortykoidów w leczeniu złośliwych guzów mózgu; badania kliniczne dotyczące aktywności motorycznej człowieka, opracowanie motometrycznej skali diagnostycznej aktywności ruchowej dla dzieci z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej, badania nad aktywnością lokomotoryczną chorych w depresji; hipoteza badawcza nad możliwością zastosowania stymulacji magnetycznej rTMS (według techniki powtarzalnej długotrwałej wysokoczęstotliwej stymulacji TMS) w terapii depresji; komputerowe badania modelowe dotyczące stymulacji elektromagnetycznej w ośrodkowym układzie nerwowym – porównanie z zabiegami elektrowstrząsowymi; komputerowa analiza zjawisk fizykalnych towarzyszących stymulacji elektro-magnetycznej w trójwymiarowym wielowarstwowym modelu głowy ludzkiej; stworzenie nowatorskiego rozwiązania konstrukcyjnego stymulatora magnetycznego do badań neurofizjologicznych – patent polski PL 172303; projektowanie i konstrukcja cewek dla techniki przezczaszkowej stymulacji magnetycznej TMS; prace eksperymentalne (zwierzęce modele depresji i inne modele neurofarmakologiczne) nad weryfikacją hipotezy badawczej dotyczącej możliwości zastosowania stymulacji magnetycznej w leczeniu psychiatrycznym depresji endogennej – badania behawioralne, fizjologiczne, strukturalne oraz biochemiczne; badania kliniczne pierwszej fazy nad efektami neurofizjologicznymi, biochemicznymi i neuropsychologicznymi stymulacji magnetycznej mózgu przy pomocy techniki rTMS – określanie efektów bezpieczeństwa; badania kliniczne drugiej i trzeciej fazy nad efektami przeciwdepresyjnymi oraz bezpieczeństwem techniki rTMS u pacjentów z depresją; poprawa efektywności i bezpieczeństwa zabiegów elektrowstrząsowych przy wykorzystaniu techniki monitorowania – MECT (*monitored electroconvulsive treatment*); wykorzystanie technik ilościowego EEG oraz mapowania czynności bioelektrycznej mózgu w badaniach neurofizjologicznych, np. nad wpływem stymulacji elektromagnetycznej na mózgowie człowieka; terapia elektrowstrząsowa (EW) – badania kliniczne, problemy etyczne, zagadnienia uzyskiwania świadomej zgody (*informed consent*), badania nad markerami skuteczności; badania eksperymentalne i kliniczne nad próbami zastosowania rTMS w leczeniu choroby Parkinsona; badania nad umiejętnością odczuwania (zmysłem czucia) pól elektromagne-

tycznych u ludzi i ssaków; badania w zakresie tzw. psychiatrii ekologicznej, dotyczące szkodliwego wpływu zewnętrznych przemysłowych pól elektromagnetycznych (monitory komputerowe, sieci elektroenergetyczne) na zdrowie psychiczne – badania psychiatryczne, psychologiczne neurologiczne, neurofizjologiczne (EEG, PW) oraz neurostrukturalne (TK głowy); założenia teoretyczne dotyczące możliwości łącznego zastosowania techniki EEG wysokich rozdzielczości oraz mapowania czynności bioelektrycznej mózgu do badania niektórych funkcji kognitywnych; badania nad integracją badania elektroencefalograficznego (EEG) z techniką neuroobrazowania (CT i MRI) w lokalizacji ogniska czynności napadowej w diagnostyce padaczki; badania porównawcze nad etiopatogenezą depresji i padaczki, próba odpowiedzi na pytanie o elektrofizjologiczne podłoże zaburzeń afektywnych; studia porównawcze dotyczące psychiatrii sądowej w Polsce oraz krajach niemieckojęzycznych (zasady opiniowania o niepoczytalności oraz stosowania środków zabezpieczających); badania nad orzecznictwem rentowym i pozarentowym z zakresu psychiatrii; prace w zakresie oligofrenopsychiatrii związane z kompleksową terapią osób upośledzonych umysłowo, rozwijanie i propagowanie techniki rehabilitacyjnej tzw. sal doświadczenia świata; studia nad wykorzystaniem techniki komputerowej *virtual reality* w badaniu zaburzeń postrzegania i przetwarzania informacji sensorycznej, w tym głównie nad objawami wytwórczymi schizofrenii paranoidalnej; prace poglądowe o możliwym wykorzystaniu techniki *virtual reality* jako nowego narzędzia dla behawioralnych technik w leczeniu niektórych zaburzeń lękowych, w tym głównie fobii; badania socjologiczne nad rozpowszechnieniem „nałogu” gier komputerowych wśród młodzieży oraz badania nad czynnikami osobowościowymi i sytuacją rodzinną osób patologicznie grających w gry; pomiary planimetryczne nad prawidłowym spontanicznym wzrostem patogennych drobnoustrojów dla człowieka (grzyby dermatofitowe) w hodowlach *in vitro* oraz jego modyfikowaniem czynnikami fizycznymi: stymulacją polem magnetycznym i promieniowaniem laserowym; badania *in vitro* na wpływ pól elektromagnetycznych niskiej częstotliwości na układ immunologiczny u zwierząt; badania porównawcze nad podobieństwami i różnicami między zaburzeniami depresyjnymi/afektywnymi a padaczką; badania nad możliwością zablokowania ośrodków mowy przy pomocy stymulacji magnetycznej TMS; badania nad ilościowymi aspektami mowy w zaburzeniach depresyjnych; badania tempa mowy i wypowiedzi w różnych zaburzeniach mowy. W realizacji podjętych zamierzeń badawczych pomocne było kierowanie lub główne wykonawstwo sześciu grantów Komitetu Badań Naukowych. Odbył osiem zagranicznych staży naukowych.

Dr Zyss był członkiem siedemnastu towarzystw naukowych, w tym tak prestiżowych, jak: Międzynarodowa Federacja Neurofizjologii Klinicznej (*International Federation of Clinical Neurophysiology, IFCN*), Stowarzyszenie Psychiatrów Europejskich (*Association of European Psychiatrists, AEP*), Nowojorska Akademia Nauk (*The New York Academy of Sciences, NYAS*), Europejskie Kolegium Neuropsychofarmakologii (*European College of Neuropsychopharmacology, ECNP*), Amerykańskie Stowarzyszenie Zaawansowanych Badań Naukowych (*American Association for the Advancement of Science, AAAS*), Polskie Towarzystwo Psychiatryczne. Był także laureatem wielu konkursów stypendialnych, z których pierwszy, „Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej – roczne stypendium dla młodych pracowników nauki”, otrzymał już w roku 1993. W sumie otrzymał ich jeszcze dziesięć. Trzeba wyraźnie podkreślić, że uchodził za najwybitniejszego w Polsce specjalistę od przeczaszkowej stymulacji magnetycznej TMS (*Transcranial Magnetic Stimulation*). Władając biegle kilkoma językami obcymi, tłumaczył na język polski prace autorów francuskich, niemieckich i angielskich. O Jego potencjale naukowym świadczy również fakt, iż stopień naukowy doktora nauk medycznych uzyskał przed ukończeniem studiów z zakresu medycyny.

Pokłosem badań naukowych były publikacje i wystąpienia konferencyjne. Jest autorem dziesięciu monografii i kilkuset artykułów, uczestnikiem ponad trzystu konferencji, w tym stu dziesięciu zagranicznych. Do najważniejszych opracowań monograficznych zaliczyć należy:

- Krawczyk A., Zyss T. (red.) 2006, *Bioelektromagnetyzm – teoria i praktyka*, Warszawa.
- Zyss T. (red., autorstwo większości rozdziałów) 2006, *Orzecznictwo rentowe ze szczególnym uwzględnieniem psychiatrii*, Kraków.
- Zyss T. (red., autorstwo większości rozdziałów) 2007, *Kilka uwag o układzie 10-20 lokalizacji elektrod do EEG*, Warszawa.
- Hese R.T., Zyss T. (red., autorstwo części rozdziałów) 2007, *Elektrowstrząsy w praktyce klinicznej*, Wrocław.
- Zyss T. (red., autorstwo większości rozdziałów) 2009, *Orzecznictwo rentowe ze szczególnym uwzględnieniem psychiatrii* (wydanie II – poprawione i uzupełnione), Kraków.
- Zyss T. 2009, *Elektrowstrząsy: wprowadzenie do bioelektrycznej natury zaburzeń depresyjnych*, Kraków.
- Zyss T. (red., autorstwo większości rozdziałów) 2009, *Zabiegi elektrowstrząsowe i przeczaszkowa stymulacja magnetyczna: porównanie technik przy pomocy modelowania komputerowego*, Kraków.

- Zyss T. (red., autorstwo większości rozdziałów) 2009, *Technika przezczaszkowej stymulacji magnetycznej: zagadnienia aparaturowe*, Kraków.
- Zyss T., Zięba A., Dudek D. (red., autorstwo większości rozdziałów) 2009, *Najnowsze techniki neuromodulacyjne w terapii zaburzeń depresyjnych*, Kraków.

Oprócz tego dr Tomasz Zyss wykonał specjalistyczne tłumaczenia oraz adaptacje zagranicznych podręczników lekarskich, monografii i opracowań:

- Volk S. 1996, *Zaburzenia snu. Jak sobie z nimi radzić?*, Warszawa.
- Walden J., Grunze H. 2002, *Kwas walproinowy w zaburzeniach afektywnych dwubiegunowych*, Wrocław.
- Walden J., Grunze H. 2004, *Choroba afektywna dwubiegunowa*, Wrocław.
- Möller H.-J., Müller W.E., Rütther E. (red.) 2004, *Nowoczesne leki przeciwdepresyjne*, Wrocław.
- Volz H.-P., Pajonk F.-G. 2004, *Terapia ostrej fazy u pacjentów ze schizofrenią*, Wrocław.
- Förstl H. 2005, *Leczenie zespołów otępiennych*, Wrocław.
- Schmitz B., Steinhoff B.J. 2006, *Padaczki – kieszonkowe vademecum z atlasem*, Wrocław.
- Goodwin G., Sachs G. 2006, *Zaburzenia afektywne dwubiegunowe w praktyce lekarskiej*, Bielsko-Biała.
- Förstl H., Maelicke A., Reichel C. 2006, *Zaburzenia funkcji poznawczych – kieszonkowe vademecum z atlasem*, Wrocław.
- Lieb K., Selinger B., Jakob G. 2007, *Przypadki kliniczne z psychiatrii i psychoterapii. Seria Przypadki Kliniczne*, Wrocław.
- Zyss T. (tłum.) 2008, 1. *Układ nerwowy*, [w:] *Kompendium farmakologii i toksykologii Mutschlera*, red. E. Mutschler, G. Geisslinger, H.K. Kroemer, Wrocław.
- Zyss T. (tłum.) 2008, 10. *Witaminy, pierwiastki śladowe*, [w:] *Kompendium farmakologii i toksykologii Mutschlera*, red. E. Mutschler, G. Geisslinger, H.K. Kroemer, Wrocław.
- Meisenbacher K. 2008, *Antykoncepcja. Metody, zastosowanie, poradnictwo*, Wrocław.
- Schünke M., Schulte E., Schumacher U., Voll M., Wesker K. 2008, *Głowa i neuroanatomia. Prometheus Atlas naukowy anatomii*, Wrocław.
- Cyberonics 2008, *Informacja dotycząca terapii depresji. Generatory impulsów dla terapii metodą Stymulacji Nerwu Błędnego (Terapia VNS – VNS Therapy)*, Warszawa.

Latem 2016 roku zdiagnozowano u Tomasza ciężką, nieuleczalną chorobę. Do końca pozostał aktywny zawodowo i naukowo, mimo jej dynamicznego przebiegu. Również na tym gruncie był realistą, próbującym afirmować nieuniknione. Twardo stąpając po ziemi, często mawiał: *nec Hercules contra plures*. Choroby, która Go zaskoczyła, nie mógł pokonać. Jako lekarz miał tego świadomość. Pogodny mądrym smutkiem, do końca przyjeżdżał na uniwersytet. Po raz ostatni w połowie marca. Zmarł 29 marca 2017 roku w Krakowie. 7 kwietnia 2017 roku Jego prochy spoczęły – przyprószone ziemią z ukochanej Kasinki – pod sosną, będącą namiastką lasu.

Doktor Tomasz Zyss był człowiekiem prawym, szlachetnym, altruistycznym. Kochał świat, ludzi, przyrodę. Nie ulegał żadnym modom, naciskom, pokusom łatwych awansów, merkantylizmowi. Ceniąc i wcielając w życie takie wartości jak miłość, mądrość, prawda, tolerancja, lojalność, rzetelność, przyjaźń, poczucie humoru, skromność, na zawsze pozostanie wzorem humanisty i realisty.

Polska medycyna i logopedia poniosły niepowetowaną stratę. Tylko zagubienie Jego pacjentów, niedowierzanie studentów oraz ból rodziny i przyjaciół mają większy wymiar. Z perspektywy kilkunastu miesięcy aż nazbyt wyraźnie widać, iż są ludzie niezastąpieni.

Żegnaj, Tomku

Joasia
Mirek